

Univerzita Palackého
v Olomouci

**PEDAGOGICKÁ FAKULTA
OBOR UČITELSTVÍ PRO MATEŘSKÉ ŠKOLY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KLÁRA CHABINOVÁ

Využití hudebních nástrojů v hudební výchově v MŠ

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a v seznamu uvedla veškerou použitou literaturu.

Svým podpisem stvrzuji, že odevzdaná elektronická podoba práce je identická s její tištěnou verzí, a že jsem seznámena se skutečností, že se práce bude archivovat v knihovně a dále bude zpřístupněna třetím osobám prostřednictvím interní databáze elektronických vysokoškolských prací.

vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Mgr. Lence Kružikové, Ph.D., za všechny její cenné rady a trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu, kterou mi při psaní této práce poskytla.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zaměřuje na výzkum, jak jsou používány hudební nástroje v mateřské škole při hudební výchově dětí. Práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část se zaměřuje na hudební schopnosti a dovednosti dětí, které jsou v mateřské škole rozvíjeny a na samotnou výuku hudební. V praktické části je proveden výzkum, ve kterém je charakterizována jedna konkrétní mateřská škola a hudební výchova v ní. Následně je vytvořeno dotazníkové šetření, které se zabývá názorem učitelů na hudební výchovu a nástroje, které paní učitelky využívají. Bylo provedeno výzkumné šetření, případová studie vybrané anonymní MŠ.

KLÍČOVÁ SLOVA

mateřská škola, hudební nástroje, hudební výchova, hudební výchova v mateřské škole, hudební dovednosti, hudební schopnosti

ABSTRACT

This bachelor's thesis focuses on researching how musical instruments are used in kindergartens in the musical education of children. The work consists of two parts, theoretical and practical. The theoretical part focuses on the musical abilities and skills of children, which are developed in kindergarten, and on the music education itself. In the practical part, research is carried out, in which one particular kindergarten and music education in it are characterized. Subsequently, a questionnaire survey is created, which deals with the teachers' opinion on music education and the instruments used by the teachers. A research investigation was carried out, a case study of a selected anonymous kindergarten.

KEY WORDS

kindergarten, musical instruments, music education, music education in kindergarten, musical skills, musical abilities

Obsah

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 PŘEDŠKOLNÍ PEDAGOGIKA A PSYCHOLOGIE V HUDEBNÍM KONTEXTU	8
2 HUDEBNÍ SCHOPNOSTI A DOVEDNOSTI DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	11
3 HUDBA A HUDEBNÍ NÁSTROJE V MATEŘSKÉ ŠKOLE	14
3.1 HUDEBNÍ NÁSTROJE V MATEŘSKÉ ŠKOLE	16
4 PEDAGOGICKÁ PŘÍPRAVA BUDOUCÍCH UČITELŮ	19
PRAKTICKÁ ČÁST	21
5 METODOLOGIE A CÍL PRÁCE	21
6 PŘÍPADOVÁ STUDIE VYBRANÉ MŠ	24
7 REALIZACE VÝZKUMU	26
8 ZHODNOCENÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	31
9 ZÁVĚR	32
SEZNAM LITERATURY	34
SEZNAM GRAFŮ	36
PŘÍLOHY	37

ÚVOD

Hudba je nedílnou součástí našich životů. Každý má alespoň jednu oblíbenou písničku a pobrukuje si ji nahlas nebo podvědomě mnohokrát za život. Je jedno jestli má hudební sluch nebo ne, hudba se dotýká každého z nás. Dnes nám společnost představuje širokou škálu různých žánrů. Pak o našich životech mluví lichotivým způsobem prostřednictvím médií. Proto je nesmírně důležité učit se již od mládí rozpoznávat kvalitní hudební složku od levné konzumní hudby, která je nám dnes tak často předkládána.

Pro rozvoj dětí má hudební výchova v mateřské škole velký význam. Je to především z důvodu celkového rozvoje, sluchového vnímání, podpory koordinace pohybu, rytmické preciznosti nebo fyzické aktivity u dětí. Hudba má dále silný vliv na emoční stav dítěte, podporuje jeho kreativitu. Je důležité, aby hudební výchova v mateřské škole byla pro děti přístupná a zábavná, aby tyto aktivity byly interaktivní a zapojovaly všechny jejich smysly. Tato výchova by se také měla přizpůsobit jejich věkovým schopnostem a zájmům. Nejvhodnějším přístupem je pravděpodobně kombinace poslechu hudby, zpěvu a hraní na jednoduché hudební nástroje. Součástí této kombinace mohou být ještě tvořivé či rytmické aktivity.

Tato bakalářská práce se proto zabývá hudební výukou v mateřské škole a hudebními nástroji, které jsou v ní použity. Hudební výchova probíhá v mateřské škole prostřednictvím čtyř hudebních činností: zpěv, hudební pohyb, poslech a činnost na nástroje. Cílem práce je zjistit, jaké hudební nástroje se nejčastěji využívají v běžné mateřské škole, jak často a v jakých jednotlivých hudebních činnostech jsou tyto hudební nástroje využívány během školního týdne. V práci je srovnáno využívání nástrojové a reprodukované hudby v současné běžné mateřské škole a zjištěno, zda pedagogové ovládají hru na nějaký hudební nástroj.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se autorka zabývá literární rešerší pojmů týkajících se řešené problematiky, jako je například hudební schopnost a dovednost, samotný pojem hudba a hudební nástroje nebo předškolní pedagogika v souvislosti s hudbou. V praktické části je provedeno dotazníkové šetření. Výsledky dotazníkového šetření jsou následně vyhodnoceny pomocí grafů a slovního komentáře. Pomocí tohoto vyhodnocení byly vyvráceny či potvrzeny hypotézy, které byly na začátku autorkou stanoveny. V praktické části je dále provedeno výzkumné šetření, a to případová studie vybrané anonymní MŠ.

TEORETICKÁ ČÁST

V první části bakalářské práce jsou popsány teoretické pojmy na základě literární rešerše volně dostupných zdrojů, které se týkají analyzovaného tématu. Jedná se především o hudební schopnosti a dovednosti a následně rozdělení hudebních nástrojů a obecně hudby.

1 PŘEDŠKOLNÍ PEDAGOGIKA A PSYCHOLOGIE V HUDEBNÍM KONTEXTU

Holas (1998, s. 37) definoval hudební pedagogiku jako teoretický základ hudební výchovy, a to slovy: *„jedná se o otevřený systém realizace dynamiky subjekt-objektových vztahů při přijímání, zpracování a interpretaci širokého spektra poznatků o základních faktorech determinujících efektivitu procesu formování hudebního vědomí jedince, jeho schopnosti, dovednosti a postojů k hudební kultuře jako celku.“*

Strukturu hudební pedagogiky tvoří teorie hudební pedagogiky analyzující hlavní úkoly, metody a metody práce, dějiny hudební pedagogiky (včetně komparativní hudební pedagogiky). Experimentální hudební pedagogika analyzuje klíčové pedagogicko-psychologické problémy. Dále se do této skupiny řadí hudební výchova a teorie vyučování v jednotlivých typech a stupních hudebních škol, včetně výchovné a rekreační hudební výchovy. Úkolem hudební pedagogiky je udržování kontinuity a územní celistvosti hudebního vývoje, rozšiřování stávající a vytváření nové hudební hodnoty s cílem poskytnout znalosti nezbytné pro rozvoj plného porozumění a prožitku hudby, v oblasti interpretační hudby a kompozice a vzdělávání vzdělaného hudebního posluchače (Holas, 2013).

Původně se předmět hudební výchovy jmenoval zpěv. Tento název tehdy přesně vystihoval jeho obsah, protože hudební výchova byla čistě vokální a nezahrnovala nic jiného než zpěv. S postupným rozvojem hudební pedagogiky se obsah předmětu rozšířil. Přibyla především hudební výchova, i když v malé míře elementární hudební gramotnost a intonace. Vynález prostředků pro záznam a reprodukci zvuku umožnil přidat část receptivní hudební výchovy, poslech hudby (Daniel, 1992).

Kolem 70. let se obsah hudební výchovy radikálně změnil a přibýly tři složky: hra na nástroj, improvizace a hudebně pohybová výchova. A tak dnešní hudební výchova zahrnuje tyto složky:

- zpěv s hlasovou výchovou, rytmus, intonace a hudební teorie;

- hra na hudební nástroje;
- improvizace;
- hudební obchodní vzdělávání;
- poslouchání hudby (Holas, 2013).

Předškolní pedagogika a psychologie v dnešní době hrají velmi významnou roli ve vztahu k hudbě a hudební výchově dětí, které jsou momentálně v předškolním věku. Je to především kvůli následujícím bodům:

- Emocionální a kognitivní vývoj dětí v předškolním věku, kdy je hudba důležitá jako prostředek pro rozvoj těchto dvou oblastí. Díky hudbě jsou děti lépe schopné rozvíjet své kognitivní schopnosti, jako je paměť nebo pozornost. Vliv může mít také na abstraktní přemýšlení dětí. Dále je hudba důležitá pro rozvoj emočního vyjádření a rozvoj sociálních dovedností u dětí.
- Hudba a hudební aktivity mohou podporovat také senzor motorický vývoj u dítěte. Jedná se především o rozvoj motorických dovedností a smyslového vnímání, které může být podpořeno především díky hraní na hudební nástroje, tanci, anebo hraní rytmických her, které se starají o posílení jemné motoriky, koordinaci a rovnováhu u dětí.
- Hudební výuka může mít také pozitivní dopad na sociální interakce a spolupráce mezi dětmi. To, že děti společně zpívají, tancují, hrají si s hudebními nástroji anebo na ně, může posílit jejich schopnost komunikace a spolupráce.
- Předškolní pedagogika se často zabývá metodami výuky a hodnocením v hudební výchově. Učitelé by se správně měli zaměřit na vhodné pedagogické přístupy, které budou podporovat aktivní účast dětí při výuce a nejlépe i radost z hudby. Hodnocení by se vždy mělo zaměřit především na proces a pokrok dítěte. V tomto věku není možné se soustředit pouze na výsledný výkon.
- Posledním zmíněným pozitivním projevem u hudby v předškolní pedagogice je kreativita, která může být silně podpořena hudebními aktivitami (Blažková, 2010).

Předškolní pedagogika a psychologie jsou klíčové především pro tváření prostředí, které bude podporovat hudební rozvoj dětí předškolního věku. Hudební aktivity v mateřské škole by proto měly být strukturované, zábavné a přizpůsobené dětskému věku. Mezi tyto činnosti patří například poslech rozmanité hudby, hádání nástrojů, tleskání rytmu, chůze a pohyb v rytmu, skupinové hraní na nástroje, vytváření vlastních nástrojů, vymýšlení vlastních písní, taneční vyjádření hudby nebo další hudební hry. Součástí předškolní pedagogiky je také zpěv. Kromě

zpěvu existuje mnoho dalších hudebních činností a her, které jsou klíčové pro rozvoj hudebních dovedností a schopností dětí předškolního věku. U dětí předškolního věku je důležité, aby učitel věnoval pozornost několika vlastnostem zpěvu, které by mohly poškodit hlas dítěte. Jedná se především o svaly hrtanu, hlasivky a úpony, které se dále vyvíjejí a hlasivky většinou vibrují pouze na okraji hlasivek. Z tohoto důvodu bývá dětský hlas spíše slabý, lehký a čistý, protože alikvotní spektrum hlasu je ještě omezené a bude se teprve rozvíjet. Tón není ještě umístěn v dostatečné rezonanci, dýchací svaly nejsou plně vyvinuty ve své funkci, a proto je důležité se nepřepínat a neunavovat příliš dlouhým zpěvem. Průměrný hlasový rozsah mezi dívkami a chlapci se příliš neliší a kolísá mezi d1 a a1. Z hlediska zdravého hlasového vývoje se proto dětem doporučuje zpívat v tónině D dur nebo D moll (Sedlák, 1989).

Kružiková (2022, s. 11) definuje hudební podporu dítěte jako: *„stav, kdy k dítěti a jeho potřebám přistupujeme s respektem, klademe důraz nejen na hudební, ale především na nehudební cíle. Prostřednictvím nehudebních cílů se pedagog učí vnímat hudbu z druhého břehu, individuálně sleduje, které techniky, hry a písňe použít v adekvátní situaci tak, abychom dítě motivovali v hudebním poznávání, rozvíjeli jeho vztah k hudbě a radost z ní.“*

Pedagog má ve školce především úkol děti a jejich rozvoj podpořit, vnímat potřeby dětí a reagovat na ně s ohledem na psychický, fyzický stav a celkové naladění skupiny dětí (Kružiková, 2022).

U některých dětí je možné zaznamenat opoždění hlasového projevu, nezkušenost s tvorbou pěveckého hlasu, což může vést k tomu, že dítě může odmítat zpívat před ostatními, protože bude mít pocit, že mu to nejde, bude se stydět a podobně. Hudební pedagogika si v současnosti uvědomuje tzv. dětskou neschopnost zpívat, která není estetickým problémem, ale může spíše souviset se začínajícími foniatrickými či logopedickými problémy. Nedostatek zpěvu lze obvykle napravit tím, že bude dítě cvičit hlas s hlavovým tónem (brumendo, nosní zvuky) a tabulaturou, což je napodobování zvuků zvířat, sirény, větru a podobně (Sedlák, 1989).

Pro dítě je předškolní věk základem pro hudební rozvoj a je důležité věnovat dostatek péče a trpělivosti, aby mohla být hudba potěšením a obohacením po celý život jedince.

2 HUDEBNÍ SCHOPNOSTI A DOVEDNOSTI DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Děti v předškolním věku, obvykle mezi 3 až 6 lety procházejí intenzivním obdobím vývoje, během něhož si osvojí mnoho schopností a dovedností. V oblasti motorických dovedností se vyvíjejí jak v hrubé, tak v jemné motorice. Hudební schopnosti a dovednosti dítěte v předškolním věku procházejí fascinujícím vývojem, což je často vidět v jejich spontánní lásce k písničkám, tanci a hraní na hudební nástroje. V tomto věku mohou děti rozpoznávat a napodobovat rytmy, což se projevuje tleskáním nebo pohyby těla v rytmu hudby. Jejich schopnost rozlišovat vysoké a nízké tóny se také zlepšuje. Mnoho dětí v předškolním věku má tendenci spontánně zpívat, ať už jde o známé písničky nebo vlastní výtvořky (Sedlák, 2013).

Sedlák (2013) řadí hudební schopnosti mezi hudebně sluchové, které zajišťují oddělení tónových charakteristik: výška, barva, délka, hlasitost a vztahy mezi nimi na horizontální (melodie) a vertikální (harmonie, polyfonie) roviny a psychomotorické dovednosti, které umožňují časové rozložení hudby (rytmus, metrum, takt) a mentálně regulují jak hlasové a instrumentální výkonové pohyby, tak i fyzické projevy podle hudby. Patří sem i obor analýza-syntéza, který vytváří podmínky pro identifikaci výrazových prostředků, hudebních forem a jejich syntézu do strukturních celků a hudebních útvarů. Základem těchto schopností jsou následující speciální struktury:

- Hudební paměť jako vlastnost nervové soustavy ukládá vnímanou hudbu s informacemi a vrací ji v původní podobě.
- Hudební sluch jako schopnost rozeznávat tóny, melodie, harmonie nebo rytmus.
- Tonální a harmonické poznávání, které umožňuje orientaci v tónových vztazích, harmonii a polyfonii.
- Rytmičké poznávání, které vám umožní pochopit a zažít faktory rozložení času a artikulace v hudbě (rytmus, metr, rytmus, rychlost).
- Technické dovednosti, kterými se myslí především ovládání a hra na hudební nástroj.
- Improvizace jako schopnost vytvářet novou hudbu na základě daných akordů, melodií nebo harmonií.
- Hudební imaginace jako předpoklad záznamu, transformace a záměrných operací s hudebními nápady (Sedlák, 2013).

Holas (2013, s. 39) vysvětluje, že „*pojmem schopnosti obvykle zdůrazňuje rozdíly mezi lidmi, které ovlivňují rychlost jejich chápání a myšlení, kvalitu činností, práce a učení.*

Schopnost tedy představuje složitou psychickou vlast, která umožňuje člověku snadno se učit a dosáhnout úspěšných činností v dané oblasti.“

Sedlák (2013) navíc přidal hudebně intelektuální dovednosti jako předpoklad pro vnímání, interpretaci (reprodukcii) a hudebně tvůrčí činnosti a funkce, mezi které patří:

- *„Hudební fantazie, která umožňuje vytvářet nové hudební formy a tvary změnou dříve nabytých představ a zkušeností.*
- *Hudební myšlení jako východisko k reflexi myšlení v kontextu hudby, pronikání do její struktury a abstrahování struktury vnímání.*“ (Sedlák, 2013, s. 68.)

Sedlák (2013) považuje hudební schopnosti za psychologické struktury a vlastnosti jedince, které splňují požadavky na hudební výkon a zajišťují jeho přiměřenou úspěšnost. To jsou vnitřní předpoklady úspěchu hudebního vystoupení. Hudební dovednosti jsou řazeny do kategorie speciálních dovedností, jako jsou umělecké nebo matematické dovednosti. Zrod a rozvoj hudebních schopností je třeba chápat a studovat ve vztahu k osobnosti člověka, nelze je tedy oddělit od inteligence. Pojem hudební schopnost se často kombinuje s pojmem muzikálnost (Sedlák, 2013).

Lýska (2015, s. 81), hudební pedagog, rozděluje hudební schopnosti podle následující hudební klasifikace:

- hudební sluch;
- cítění tonální;
- cítění harmonické;
- cítění rytmické;
- hudební paměť;
- hudební myšlení a představivost;
- hudební tvořivost.

Na rozdíl od schopností, je dovednost *„učení získání dispozice ke správnému, rychlému a úspornému vykonávání určité činnosti.*“ Hudební dovednosti jsou schopnosti, které umožňují jednotlivci aktivně se zapojovat do hudby a vyjadřovat se skrze ni. Mezi hudební dovednosti patří hudební sluch nebo hudební rytmus. Schopnosti i dovednosti se vyvíjejí s časem a s praxí. Hudebníci často studují hudební teorii, navštěvují hodiny hry na nástroje a pravidelně cvičí, aby mohli své schopnosti a dovednosti naprosto zdokonalit (Hartl, 2015).

Hraní na jednoduché hudební nástroje, jako jsou bubínky, tamburíny, xylofony nebo flétny, může být pro děti velkým potěšením. Přes svou neobratnost manipulaci s nástroji jsou schopny produkovat různé zvuky a experimentovat s nimi. Interakce s hudbou v tomto věku také

podporuje další oblasti vývoje. Tance a pohyby ke skladbám například podporují motorický vývoj, zatímco zpěv a poslech písní mohou pomoci s rozvojem jazykových dovedností. Celkově má hudba v předškolním věku mnoho výhod a hraje klíčovou roli ve vývoji dítěte. Je to období, kdy můžeme položit základy pro hlubší apercpci hudby a vývoj hudebních dovedností v budoucnu (Benedict, 2015).

Hudební psychologie je odvětvím vědy zkoumajícím, jak lidé vnímají a reagují na hudbu, a jak hudba ovlivňuje jejich chování, myšlenky a emoce. Tento koncept zkoumá vztah mezi hudbou a myslí, ať už z hlediska biologie, emocí, sociálních interakcí nebo dalších oblastí. Vnímání je složitý proces přijímání, dekodování a kreativního zpracování informací. Na úrovni je velmi důležité identifikovat nejen samotný koncept, ale také zkušenost vnímaného objektu, jakož i faktory, jako jsou očekávání, vnímání, perspektiva, kulturní vliv, které určují celkovou připravenost a jednotlivce přijímat dostupné informace a znalosti. Ve vztahu k hudbě je velmi důležité definovat nejen samotný koncept, ale také faktory jako očekávání, vnímání, perspektiva, kulturní vliv (Nagari, 2016).

Hudebně psychologický koncept ve vztahu k hudebním nástrojům se zabývá zkoumáním, jak různé hudební nástroje ovlivňují naše vnímání hudby, emocionální reakce na ně a dokonce i vývoj našich kognitivních a motorických dovedností. Každý nástroj má svůj jedinečný zvuk a charakter, což může mít různé psychologické účinky. Například housle jsou často spojovány s melancholií nebo intenzivním výrazem, zatímco trubka může být vnímána jako energická a radostná. Studie ukazují, že učení se hře na hudební nástroj může mít pozitivní vliv na kognitivní schopnosti, jako je zlepšení paměti, pozornosti a dokonce i jazykových dovedností. Hudební nástroje jsou také využívány v hudební terapii k podpoře emocionálního a psychologického uzdravování, pomáhají při vyjadřování emocí a podporují relaxaci a stresovou úlevu. Hudební psychologie zaměřuje svou pozornost především na tóny komplexní (složené), vyskytující se v hudbě častěji než tóny jednoduché (sinusové) (Franěk, 2005).

3 HUDBA A HUDEBNÍ NÁSTROJE V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Hudba je umělecký způsob, jak se lze vyjádřit pomocí zvuků a tónů, které vytváří melodii, rytmus, harmonii a strukturu. Hudbou se rozumí celý organizovaný zvukový systém. Na světě existuje mnoho hudebních žánrů a stylů, jako je například klasická hudba, pop, rock, jazz, hip-hop, elektronická hudba a podobně. Tyto kategorie jsou pouze orientační a lze je často kombinovat. Podle vztahu k duchovnu je možné ji dělit na duchovní a světskou. Podle původu se hudba dělí na umělou a lidovou. Hudbu lze podle záměru autora rozdělit na uměleckou a neuměleckou (Benedict, 2015).

Hudba a hudební nástroje hrají v mateřské škole klíčové role v rozvoji dětí. Hudba může být nástrojem k výuce, podpoře sociální interakce a rozvoji motoriky. Děti si vytvářením dovedností vytvářejí i své vlastní já. Lidská generace je od počátku doprovázena písněmi a hudbou (Sedlák, 1974).

Obecným účelem hudební výchovy je probudit kreativitu dětí, kterou využívají pro svou volnou hru a představivost k vyjádření, a zároveň je povzbudit, aby byly produktivní, aktivní a vyrostly. Kreativita patří k souboru schopností, které si dítě může osvojit při hudební činnosti (Drábek, 2004).

Mezi tradiční hudební aktivity v mateřské škole patří zpěv, hra na hudební nástroj, poslech hudby a činnosti hudebních pohybů. V současném pojetí hudební výchovy v mateřských školách je důležité tyto aktivity propojit a skloubit s nehudebními aktivitami, neboť souvisí především s nejrozmanitější prezentací hudebních aktivit (Lišková, 2006).

Bavíme se v mnoha případech o hudbě, která má sluchovou povahu a je něčím specifická, a to například:

- hudební struktury charakteristické pro evropskou kulturní tradici, které souvisejí s uměním jako takovým;
- hudební struktury nalezené v jiných kulturních oblastech, které vznikají v souvislosti s jinými tradicemi dané země (např. magické rituály);
- jiné než lidské, ale hudbě podobné zvukové objekty (např. ptačí zpěv, hudba písečných dun nebo krápníkové jeskyně);
- rytmický, tonální aspekt hudební řeči, který lze použít s řečí a jinými komunikačními prostředky (např. buben, vytvořené zvuky krajiny) (Poledňák, 2005).

Hudební nástroje jsou nástroje, které slouží k vytváření zvuků a melodií, je možné je rozdělit do několika následujících kategorií, které jsou rozděleny dle toho, jaký zvuk je na těchto nástrojích generován, tedy na principu tvorby zvuku:

1. Dechové nástroje

Jedná se o skupinu hudebních nástrojů, které produkují zvuk pomocí vzduchu, který hudebník fouká. Jsou to nástroje, které většinou mají různé druhy trubek nebo dílů, které jsou zde pro ovládnutí tónů a ladění. Dechové nástroje mohou mít v mateřském vzdělávání mnoho pozitivních účinků. Ačkoliv mnoho dechových nástrojů může být pro malé děti složitých kvůli jejich velikosti nebo potřebné dechové technice, existují ale určité nástroje a cvičení, která mohou být pro mateřskou školu upravena. Hraní na dechové nástroje pomáhá dětem rozvíjet kontrolu nad dechem, což je užitečné nejen pro hudební výchovu, ale také pro celkové zdraví a pohodu. Manipulace s dechovými nástroji také vyžaduje precizní pohyby prstů, což podporuje rozvoj jemné motoriky. Na dechové nástroje mohou v MŠ hrát také učitelé.

Zde jsou některé příklady dechových nástrojů:

- trubka – jeden z nejznámějších dechových nástrojů, dlouhá trubka, která se zužuje směrem k ústnímu límcí a je zakončena kovovým zvonem;
- flétna – nástroj s vodorovnou trubkou, na kterou se hraje bočním foukáním do otvorů;
- klarinet – nástroj vyrobený ze dřeva nebo z plastu, má pouze jednu řezanou trubičku;
- saxofon – nástroj se zvukotvornou trubkou a jedním strojčkem.

2. Smyčcové nástroje

Jedná se o skupinu hudebních nástrojů, které mají struny napnuté mezi dvěma body a zvuk se vytváří třením struny smyčcem nebo prsty. Ačkoliv tradiční smyčcové nástroje, jako jsou housle, violoncello nebo kontrabas, mohou být pro malé děti náročné z hlediska velikosti a techniky, existují menší verze těchto nástrojů a zjednodušené metody výuky, které jsou vhodné pro mladší děti. Hra na smyčcové nástroje vyžaduje koordinaci rukou a prstů, což pomáhá rozvíjet jemnou motoriku dětí. Smyčcové nástroje mohou být použity ve skupinových aktivitách, které podporují sociální interakci a spolupráci mezi dětmi. Jedná se o následující nástroje:

- housle – nástroj se čtyřmi strunami, na které se hraje smyčcem;
- viola – větší než housle, taktéž se na ni hraje smyčcem;
- violoncello – větší než viola, hudebníci sedí na židli a drží nástroj mezi nohama;
- kontrabas – největší nástroj ze smyčcové rodiny.

Je důležité, aby výuka smyčcových nástrojů byla přizpůsobena věku a schopnostem dětí. Vedení zkušeného učitele nebo instruktora může být klíčové k tomu, aby děti měly pozitivní a obohacující zkušenost s hraním na smyčcový nástroj v mateřské škole (Lišková, 2006).

3. Klávesové nástroje

Jedná se o skupinu hudebních nástrojů, které mají klávesy, jež jsou hudebníkem stisknuty, aby vytvořily nějaký zvuk. Zde je rozdělení těchto nástrojů:

- klavír – jeden z nejnámějších klávesových nástrojů, jsou na něm klávesy, které musejí být uspořádané v lineárním vzoru;
- elektrické klavíry – moderní verze klavíru;
- varhany – vzduchový klávesový nástroj;
- syntezátory – elektronické klávesové nástroje.

Díky své relativní jednoduchosti a přístupnosti jsou často oblíbeným nástrojem pro začínající mladé muzikanty. Klávesové nástroje nabízejí dětem prostor pro experimentování s různými zvuky a tvoření vlastní hudby, což podporuje kreativní myšlení, a také melodicko- harmonické cítění. Hudební aktivity na klávesových nástrojích mohou být prováděny individuálně nebo v rámci skupiny, což také podporuje sociální dovednosti a schopnosti spolupráce. Hudba a hudební nástroje jsou obecně důležitou součástí lidské kultury a vyjadřují naši kreativitu, emoce a identitu.

3.1 Hudební nástroje v mateřské škole

Hudební nástroje v mateřské škole mohou sehrát důležitou roli v rozvoji dítěte. Pomáhají rozvíjet sluchové dovednosti, motoriku, kreativitu a sociální dovednosti dětí. Navíc vytváření hudby je zábavné a může být prostředkem k vyjádření emocí a komunikace. V této kapitole je vyjmenováno několik hudebních nástrojů, které jsou často používány v mateřských školách. Při výuce v mateřské škole je důležité povzbuzovat děti k experimentování s různými nástroji a zvuky a poskytovat jim mnoho příležitostí k hudební improvizaci a tvořivosti. Vedení skupinových hudebních aktivit, jako jsou písňe nebo taneční hry, může také podporovat sociální interakci a týmovou práci. Je velmi důležité zvolit správný nástroj vhodný pro věk dítěte. Je třeba vzít v úvahu vývoj jemných motorických dovedností a hrubých motorických dovedností dítěte, fyzický a duševní stav. V této podkapitole jsou uvedeny hudební nástroje, které se využívají v mateřských školách.

Agogo je dřevěný hudební nástroj. Existuje v různých formách, s jedním, dvěma nebo třemi hrdly. Hrdlo má uvnitř řez a je duté. Dítě na něj hraje tak, že jezdí po hrdle paličkou nebo do

něj tluče. Poté nástroj vydá zvuk. Při hře na tento nástroj musí děti vědět, jak jej správně uchopit, pokud ho děti drží za hrdlo, nástroj nevydává žádný zvuk (Kodejška, 1991).

Rumba koule jsou dvě chrastítka, která vydávají zvuk, když se třesou. Uvnitř je sušená rýže, která nárazy o sebe a o stěny vydává zvuk. Když děti hrají na tento nástroj, cvičí koordinaci pohybů obou rukou současně. Děti mohou chrastit ve stejném rytmu s oběma rumba koulemi. Náročnější je hra, ve které dítě houpe každou rumba koulí v jiném rytmu. Tato činnost je velmi náročná, a to nejen pro malé děti (Kodejška, 1991).

Dalším nástrojem používaným v mateřské škole je **bubínek**. Na bubínek je možné hrát paličkou nebo dlaní. Dává zvuk v závislosti na tom, kde se na něj narazí, a proto je možné zahrát různé tóny. Tento nástroj se často používá v mateřských školách během hudebních akcí. Při hře na bubny mohou děti znovu procvičovat koordinaci pohybů obou rukou. Dítě si může hrát pouze jednou rukou, ale také oběma (Franěk, 2005).

V mateřských školách se také často využívají Orffovy nástroje, které jsou součástí Orffova pedagogického přístupu, založeného skladatelem Carlem Orffem. Tento přístup klade důraz na přirozenou interakci dětí s hudbou a rytmem prostřednictvím hry, tance a používání různých hudebních nástrojů. Orffovy nástroje jsou navrženy tak, aby byly pro děti snadno použitelné a umožňovaly jim prozkoumávat hudební koncepty hravým a intuitivním způsobem. Mezi nejběžnější nástroje používané v mateřských školách patří:

- xylofony a metalofony;
- bicí nástroje;
- flétny;
- dětské klávesy;
- klavír (Franěk, 2005).

V praxi se integrace Orffových nástrojů a dalších hudebních aktivit do výuky v mateřských školách může projevat různými způsoby, vždy s cílem podporovat celkový rozvoj dětí. Ranní nebo odpolední kruh může začít společným zpěvem nebo rytmickou hrou, která pomáhá dětem nastavit pozitivní tón pro zbytek dne. Použití jednoduchých písní, které zahrnují jména dětí, může také podporovat pocit sounáležitosti a komunity ve třídě. Vytvoření hudebních stanic, kde děti mohou experimentovat s různými Orffovými nástroji a dalšími hudebními materiály, umožňuje dětem prozkoumat hudební koncepty na vlastní pěst. Děti se mohou pohybovat mezi stanicemi, což jim dává možnost vyzkoušet si různé nástroje a hudební aktivity (Kotková, 2013).

Tyto nástroje nejen podporují hudební rozvoj, ale také rozvíjejí motorické dovednosti, posilují schopnost pracovat v týmu a podporují kreativitu dětí. Pro mateřské školy se hodí celá řada hudebních nástrojů, které jsou bezpečné, zábavné a vhodné pro malé děti. Tyto nástroje podporují hudební, motorický i emocionální vývoj dětí a jsou skvělé pro individuální i skupinovou aktivitu. Kromě zmíněných nástrojů se využívají i nástroje jako triangel, dětská kytara a ukulele, dětské bongo atd. Výběr správných nástrojů a aktivit by měl vždy zohledňovat věková specifika dětí, jejich individuální schopnosti a zájmy. Integrace těchto nástrojů do hudebních her a aktivit může vytvořit bohaté a podnětné prostředí, které podporuje celkový rozvoj dětí v předškolním věku (Franěk, 2005).

4 PEDAGOGICKÁ PŘÍPRAVA BUDOUCÍCH UČITELŮ

Profesní příprava je obecně popsána jako „složitá struktura rozmanitých změn probíhajících v osobnosti jedince. Nezačíná a ani nekončí v rámci pregraduální přípravy.“ (Kasáčová, 2005, s. 83). V České republice aktuálně funguje více než 20 vysokoškolských institucí, které se zabývají vzděláváním budoucích pedagogů. Jedná se o veřejné i soukromé pedagogické obory (Juklová, 2014).

V modelu učitelské přípravy se paralelně studují jednotlivé složky (tj. všeobecné kmenové předměty, vybrané studijní předměty, pedagogické, psychologické a didaktické obory, praxe). V tomto modelu se nejprve studuje vysokoškolské vzdělání prvního stupně v oboru a teprve poté v dalším stupni odborné pedagogické studium. Předmětová a pedagogická část přípravy jsou tak od sebe odděleny. V praxi je možné se setkat s oběma modely (Havel, 2004).

Cílem pregraduálního odborného vzdělávání je tedy poskytnout lidem komplexní teoretické znalosti, praktické dovednosti a schopnosti, které jdou ruku v ruce s praxí. Přijmout, zkombinovat a efektivně přenášet tento nepolapitelný komplex, který reaguje na současné společenské změny, je nesmírně obtížné a v praxi se vysoké školství potýká s některými kontroverzními problémy (Havel, 2004).

Významné místo ve výuce školy má hudební výchova. Předmět je chápán především jako zábavný doplněk výuky všeobecně vzdělávacího oboru, jedná se především o jeden z odborných předmětů na pedagogické škole, profilující studenta pro další uplatnění u dětí a mládeže. Na katedře předškolní a mimoškolní pedagogiky se student snaží lépe porozumět různým historickým souvislostem vývoje hudby a získat potřebné znalosti a praktické zkušenosti pro předávání hudby dětem, mládeži i sobě. Prostřednictvím různých hudebních činností (zpěv, hra na nástroj, hudební pohyb, poslech) člověk rozvíjí své dovednosti a schopnosti a aktivně se učí hudbu vnímat a prožívat. V pedagogickém oboru si studenti vybírají jedno umělecké vzdělání (dramatické, hudební, výtvarné), na které se během studia specializují. Zde se nabízí větší možnosti proniknout do tajemství zvaného hudba. Nejdůležitějším úkolem je zde rozvíjet vztah k hudbě a umění obecně. V pedagogické škole je hudební výchova jedním z povinně volitelných předmětů. Je to také jeden z volitelných předmětů na střední škole, ale většinou je zastíněn přírodními nebo humanitními předměty. Mezi vyučovací předměty pedagogické školy patří kromě hudební výchovy i instrumentální výchova. V oboru předškolní a mimoškolní pedagogika mají studenti ve čtyřech akademických letech téma hry na klavír. Naučí se zde základní techniku hry, jednoduché výukové skladby

a doprovody písní, které následně procvičí v profesionálních místnostech. V pedagogickém lyceu je výuka hry na klavír součástí oboru hudební výchova (Lišková, 2006).

Pokud má budoucí učitel hudební nadání, jedná se o zvláštní osobnostní rys, který se považuje za otevřený systém, jehož jednotlivé prvky jsou uspořádány hierarchicky. Tento systém je podmíněn rozvojem hlavních hudebních schopností a projevuje se v různých vztazích s hudbou a s různými formami lidské hudební činnosti. Hudební nadání v sobě poté může spojovat jak schopnosti procítit emocionální prožitek hudby, který podněcuje rozvoj hudebních potřeb a zájmů člověka, tak i schopnost samostatného učení a tvůrčího osvojování hudby, která ovlivňuje a přispívá k rozvoji jeho hudební schopnosti. Rozvoj těchto dovedností pak účinně ovlivňuje rozvoj hudebních zájmů a potřeb člověka. Tato výuka je základním prostředkem pro efektivní interakce mezi žákem a jeho učitelem, a to ve všech výchovně vzdělávacích procesech (Holas, 2013).

Sedlák (1989) je toho názoru, že výběr předmětu musí vycházet z toho, co chce učitel v žákovi skutečně rozvíjet, a snažit se spojit úroveň jeho estetických postojů k realitě, respektující především strukturu jeho hudebních zájmů a potřeb, které jsou v mnoha zemích jednoznačně ovlivněny sociokulturními vlivy.

Učitelé by měli mít pevný základ v hudební teorii, což zahrnuje porozumění notaci, rytmu, harmonii a melodiím. V tomto by mohly pomoci online platformy, které nabízejí kurzy hudební teorie pro začátečníky a dospělé. Učitelé by měli absolvovat různé workshopy nebo kurzy, které budou zaměřené na specifické hudební nástroje. Klíčovou je také účast na seminářích a kurzech vedených zkušenými hudebníky. Ty mohou být nabízeny hudebními konzervatořemi nebo univerzitami. Učitelé by měli být obeznámeni s moderními hudebními technologiemi a softwarem, zde například online platforma LinkedIn Learning nabízí kurzy hudební produkce a softwaru.

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části je vytvořeno dotazníkové šetření, díky kterému jsou zodpovězeny hypotézy. Dotazníkové šetření bylo uskutečněno pomocí odpovědí zaměstnanců mateřské školy, kde se touto problematikou aktuálně zabývají. Dále jsou zde vytvořeny případové studie vybrané anonymní MŠ.

5 METODOLOGIE A CÍL PRÁCE

Cílem této bakalářské práce je podrobně prozkoumat a analyzovat používání hudebních nástrojů v běžné mateřské škole, s důrazem na rozsah a frekvenci jejich využití během školního týdne. Specifickým cílem je identifikovat, které hudební nástroje jsou v mateřské škole nejnepoužívanější, jak jsou tyto nástroje integrovány do různých hudebních aktivit a jak často se tak děje. Kromě toho se práce zaměřuje na porovnání mezi používáním živé hrané (nástrojové) hudby a reprodukované hudby v těchto vzdělávacích zařízeních. Dalším klíčovým bodem analýzy je zjištění, zda pedagogové v mateřské škole ovládají hru na nějaký hudební nástroj a jak tato dovednost ovlivňuje výběr a provádění hudebních činností.

Tato práce se opírá o kombinaci kvantitativních a kvalitativních výzkumných metod. Kvantitativní část zahrnuje dotazníkové šetření mezi pedagogy mateřské školy s cílem získat data o frekvenci používání různých hudebních nástrojů, preferencích mezi živou a reprodukovanou hudbou, a míře hudebních dovedností učitelů. Kvalitativní složka se zaměřuje na případovou studii vybrané mateřské školy, kde jsou prostřednictvím pozorování, rozhovorů a analýzy dokumentů prozkoumány konkrétní přístupy k hudební výchově, využívání hudebních nástrojů a jejich vliv na pedagogický proces.

Cílovou skupinou tohoto výzkumu jsou pedagogové pracující v mateřské škole, jejichž zkušenosti, názory a hudební dovednosti jsou klíčové pro pochopení aktuálního stavu a trendů v hudební výchově v předškolním vzdělávání. Analýza dat získaných z obou metod poskytuje komplexní pohled na to, jak jsou hudební nástroje a hudební činnosti využívány v mateřské škole, a umožňuje identifikovat potenciální oblasti pro zlepšení a rozvoj v této oblasti.

Výsledky této práce by měly přispět k lepšímu porozumění významu hudební výchovy v raném dětství a nabídnout užitečné návrhy pro pedagogy, jak efektivně začlenit hudební nástroje a činnosti do denního programu mateřské školy, s cílem podpořit hudební, motorický, emoční a sociální rozvoj dětí.

Limity značí, že dotazníkové šetření nemůže vždy zachytit hloubku odpovědí, proto se autorka rozhodla využít další metodu. U obou metod byl vybrán menší vzorek respondentů, což obecně umožnilo hlouběji provést analýzu každého jednotlivce. Místo toho, aby se autorka snažila získat široký přehled, soustředila se pouze na podrobné pochopení konkrétní situace.

V teoretické části je využita analýza a syntéza získaných dat na základě literární rešerše, v praktické části je využita metoda kvantitativní a dotazníkové šetření. Toto šetření je sestaveno z pěti otevřených otázek, v nichž autorka zjišťuje, které hudební nástroje se nejvíce využívají v dnešní mateřské škole a zda paní učitelky umí hrát na nějaký hudební nástroj. Tyto otázky jsou tedy stanoveny pro učitelky z mateřské školy. Dále zjišťují, ve kterých částech hudební výchovy, tedy ve kterých hudebních činnostech se tyto nástroje používají a jak často během jednoho týdne. Část dotazníku je zaměřena na četnost používání hudebních nástrojů a záznamů reprodukováné hudby. V praktické části této práce je vytvořena případová studie vybrané mateřské školy.

Dotazníkové šetření je metoda sběru dat, která se používá v různých oblastech výzkumu a praxe, včetně sociologie, psychologie, pedagogiky, marketingu a veřejného mínění. Tato metoda slouží především k získávání informací od respondentů, a to prostřednictvím odpovědí na předem stanovené otázky, které jsou obsažené v dotazníku. Jedná se o kvantitativní metodu výzkumu (Hendl, 2008).

Případová studie je výzkumná metoda, která se zaměřuje na podrobný a hloubkový výzkum jednotlivého případu nebo několika málo případů. Může se jednat o jednotlivce, skupiny, organizace, události a podobně (Hendl, 2008).

Získaná data budou zpracována v tabulkách a grafech a pomocí nich budou ověřeny následující stanovené hypotézy:

Hypotéza 1:

- Z hudebních nástrojů se v MŠ používá nejvíce klavír.

Hypotéza 2:

- V dnešní době se využívá více reprodukováná hudba (PC, rádio, DVD, telefon,..) než hudba instrumentální.

Hypotéza 3:

- Hudební nástroje se používají převážně v hudebních činnostech pěveckých jako doprovod písní.

Hypotéza 4:

- Více jak polovina učitelek z běžné mateřské školy, které byly osloveny, umí hrát na hudební nástroj.

K dispozici je tedy 51 vyplněných dotazníků, které byly dány paní učitelkám v mateřské škole, které zde stále pracují, nebo pracovaly. Jedná se tedy pouze o jednu mateřskou školu. Dotazníky jsou anonymní, není zde žádná otázka na pohlaví věk či vzdělání respondenta.

6 PŘÍPADOVÁ STUDIE VYBRANÉ MŠ

Obecné informace o mateřské škole

- založena v roce 1975,
- 4 třídy (včetně třídy pro děti se speciálně vzdělávacími potřebami),
- 22 zaměstnanců,
- pedagogický přístup preferuje heterogenitu třídy.

Autorka si vybrala tuto mateřskou školu z důvodu osobní blízkosti – pracovala zde předtím, než odešla na mateřskou dovolenou. Pro ni, studentku vysoké školy oboru Učitelství pro mateřské školy, to byla nejvýznamnější a nejpozitivnější zkušenost v profesním životě.

Mateřská škola vytvořila vlastní školní vzdělávací program, který byl po dobu tří let porovnáván s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Při jeho vytváření bylo čerpáno zejména z Kurikula podpory zdraví v mateřské škole.

Ráno děti přicházejí do MŠ, kde mají čas na volnou hru a individualizované činnosti. Svačina je rozdělena do dvou částí, kde děti mají na výběr, zda budou svačit ihned, nebo si počkají a dále se věnují svým činnostem. Po svačině probíhá diskusní kruh a následující plánované aktivity. Po těchto aktivitách se děti věnují pobytu venku, ať už na školní zahradě, nebo procházkách po okolí. Po návratu následuje oběd, po němž se děti připravují na odpolední spánek. Po odpoledním odpočinku se děti opět věnují individualizovaným činnostem a volné hře až do odchodu domů.

Autorka má osobní zkušenost a vztah k hudbě, zejména ke hře na klavír. Ve své třídě tak kladla důraz na hudební výchovu, protože zde zaznamenala vysoký zájem dětí o hudbu. Vyvíjela různé činnosti, které spojovaly hudbu s pohybem, aby výchova byla co nejpestřejší a zajímavá pro děti.

MŠ obecně klade důraz na integraci hudby do každodenního života dětí. Učitelé jsou vyškoleni v hudební pedagogice a mají k dispozici různé hudební nástroje, například klavír, kytary nebo flétny a hojně jsou zde využívány také triangly, bubínky a jiné Orffovy nástroje. Tato škola také spolupracuje s místními hudebníky a umělci, kteří pravidelně navštěvují školu, aby představili dětem různé hudební styly a nástroje.

Pedagog mateřské školy má klíčovou roli ve vývoji dětí v předškolním věku. Nejenže podporuje jejich celkový rozvoj, ale také zavádí základy uměleckého a kulturního povědomí, včetně hudebního vzdělávání. Pedagog by měl být kreativní ve vytváření a adaptaci hudebních

aktivit, které jsou vhodné pro dětské věkové skupiny v MŠ. To zahrnuje výběr písní, hudebních her a tanečních aktivit, které rozvíjejí dětskou představivost, motoriku a sociální dovednosti. Hudební citění pedagoga je klíčové pro předávání lásky k hudbě dětem. Měl by být schopen rozpoznat a reagovat na různé hudební žánry a přístupy, aby mohl dětem představit širokou škálu hudebních zážitků.

Muzikofiletika se zaměřuje na estetický zážitek z hudby a její terapeutické využití. Pedagog by měl mít povědomí o tom, jak muzikofiletické aktivity (např. muzikofiletické relaxace) mohou pozitivně ovlivnit emoční stav a rozvoj dětí. Využití relaxačních a meditativních hudebních technik může pomoci dětem v MŠ lépe se soustředit, relaxovat a rozvíjet pozitivní vztah k hudbě.

Reflexe své vlastní pedagogické praxe je pro pedagogy MŠ nezbytná. Učitelé by měli pravidelně hodnotit efektivitu svých hudebních aktivit a způsoby, jakými reagují na hudební potřeby dětí. Reflexe pomáhá pedagogům rozvíjet jejich metodiku a přizpůsobit hudební aktivity tak, aby co nejlépe vyhovovaly individuálním potřebám a zájmům dětí.

Pedagog by měl být citlivý k hudebním potřebám a preferencím dětí, což zahrnuje rozpoznávání a podporu jejich individuálních hudebních talentů a zájmů. Povzbuzování dětí, aby se aktivně zapojovaly do hudebních aktivit a vyjadřovaly své myšlenky a pocity prostřednictvím hudby, podporuje jejich hudební a emocionální vývoj. Vzdělávací programy pro pedagogy MŠ by měly zahrnovat školení v těchto oblastech, aby byli lépe vybaveni pro podporu hudebního rozvoje dětí.

Kromě teoretických znalostí by měli mít učitelé také praktické zkušenosti s využíváním hudebních nástrojů, zpěvu a pohybových aktivit v rámci svého vzdělávacího programu.

Cílem je rozvíjet hudební schopnosti dětí, podporovat týmovou spolupráci a kreativitu prostřednictvím hudby.

7 REALIZACE VÝZKUMU

Dotazníkové šetření bylo uspořádáno osobní formou, kdy autorka bakalářské práce na akci školy přinesla do mateřské školy papírové dotazníky, které poskytla učitelkám a požádala je o vyplnění. Odpovědi dotazníkového šetření jsou zde vyhodnoceny pomocí grafického zpracování a slovního ohodnocení. Jedná se o 7 otázek, které jsou otevřené i uzavřené. Dotazník vyplnilo 51 učitelek, které se zabývají hudební výchovou v mateřské škole.

1. Umíte hrát na nějaký hudební nástroj?

Graf č. 1 – Znalost hry na nástroj.

Respondenti u první otázky uvedli, že 26 respondentek z 51 hraje na hudební nástroj. Jedna respondentka odpověděla, že umí hrát na kytaru, flétnu a bicí, 25 paní učitelek uvedlo, že umí hrát na flétnu a tři, že ovládají hru na klavír. 54 % respondentek tedy umí hrát na hudební nástroj.

2. Věnoval/a jste se hudebnímu nástroji aktivně?

Graf č. 2 – Aktivní hra na nástroj.

Na druhou otázku odpověděly pouze respondentky, které u předchozí otázky zvolily odpověď ano. Zde se ukázalo, že třináct respondentek se věnovaly hře na nástroj aktivně a třináct ne.

3. Který hudební nástroj v MŠ využíváte nejvíce?

Graf č. 3 – Nejvíce využívané nástroje.

Následující otázka se zaměřila na to, které hudební nástroje využívají paní učitelky v mateřské škole. Je zde pouze 26 respondentek, které samy umějí hrát na nějaký hudební nástroj. Jak je vidět v tomto grafu, 13 respondentek se zaměřuje na hru na kytaru, 9 na klavír a 4 na flétnu. Odpověď jiný nástroj nikdo nevyužil.

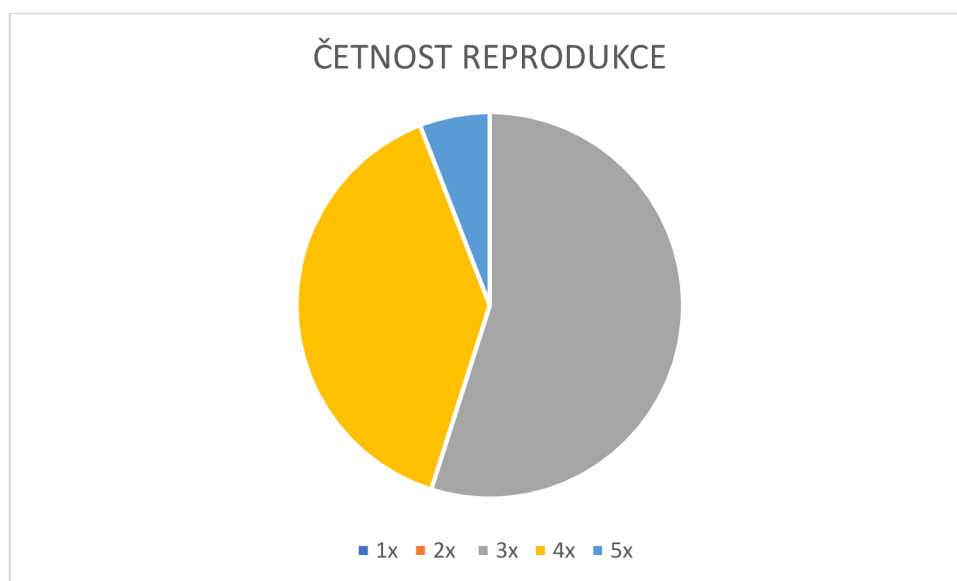
4. Zapojujete všechny děti do hry na rytmické hudební nástroje (Orffovy nástroje,...)

Graf č. 4 – Zapojení všech dětí.

U této otázky odpovědělo 41 respondentek, že zapojují do her na rytmické hudební nástroje všechny děti, a 10 odpovědělo, že ne, a to především, když se nějaké dítě hry účastnit nechce. Nechtějí nikoho nutit, tak nechají dítě, aby nejprve sledovalo hru a pak se případně přidalo.

5. V kolika dnech školního týdne používáte reprodukovanou hudbu (nahrávky z rádia, telefonu, PC,)?

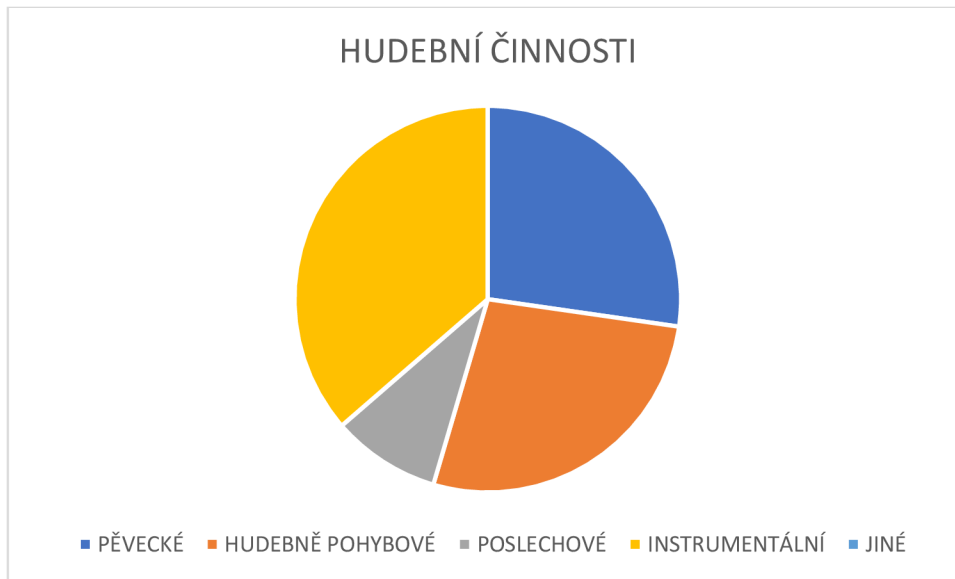
Graf č. 5 – Četnost reprodukce.

Reprodukovanou hudbu využívají respondenty 3x do týdne (28 respondentek), 20 využívá 2x do týdne a pouze tři respondenty odpověděly, že 4x do týdne. Jiné odpovědi respondenty nevolily.

6. Jaká je vybavenost hudebními a rytmickými nástroji ve Vaší MŠ?

Tato otázka byla zcela otevřená. Paní učitelky své odpovědi napsaly do dotazníkového šetření. 31 respondentek napsalo, že vybavenost v jejich mateřské škole je dobrá, mají několik hudebních nástrojů, které jim jsou k dispozici a děti hudební činnosti baví, proto je využívají několikrát týdně. 14 paní učitelky odpovědělo, že hudební nástroje tolik nevyužívají, a to také proto, že nejsou s vybavením v mateřské škole spokojeny. Mají jen několik základních nástrojů, jako je kytara, klavír nebo flétna. Šest respondentek odpovědělo, že jim v MŠ velmi chybí i jiný zajímavý nástroj, protože si myslí, že by to děti bavilo.

7. Při jakých hudebních činnostech využíváte hudební nástroje?

Graf č. 6 – Hudební činnosti.

Na poslední otázku dotazníkového šetření odpověděly 23 respondentek, že využívají hudební nástroje při pěveckých činnostech, 13 při hudebně pohybových činnostech, 5 u poslechových činností, 10 u instrumentálních činností a žádná respondentka nevybrala možnost jiné hudební činnosti.

8 ZHODNOCENÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI

K naplnění cílů bylo v této práci využito dotazníkového šetření. K zodpovězení se přihlásilo 51 respondentek, které se věnují výuce hudební výchovy v mateřské škole. Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že zhruba polovina učitelek v mateřské škole hraje na nějaký hudební nástroj. Cílem tohoto šetření bylo především zjistit odpovědi na stanovené hypotézy, které bylo třeba potvrdit nebo vyvrátit. Jedná se o 4 následující hypotézy:

Hypotéza 1:

- Z hudebních nástrojů se v MŠ používá nejvíce klavír.

Tato hypotéza byla vyvrácena. Z odpovědí vyplynulo, že paní učitelky nejvíce využívají v hudební výuce hru na kytaru. Autorka se domnívá, že je to především z toho důvodu, že kytara je menší a lehčí a je mnohem jednodušší ji zahrnout do hudební výchovy. Klavír byl druhá nejčastější odpověď.

Hypotéza 2:

- V dnešní době se využívá více reprodukováná hudba (PC, rádio, DVD, telefon,..) než hudba instrumentální.

Tato hypotéza byla potvrzena, z 51 respondentek odpovědělo 26, že umí hrát na hudební nástroj, ale ne vždy ho využívají. Ne všechny respondentky jsou spokojeny s vybavením hudebních nástrojů jejich MŠ. Reprodukováná hudba je v průměru nejčastěji využívána třikrát do týdne.

Hypotéza 3:

- Hudební nástroje se používají převážně v hudebních činnostech pěveckých jako doprovod písní.

Tato hypotéza byla vyvrácena. Hudební nástroje se v MŠ nejčastěji využívají při instrumentálních činnostech, tedy kdy na ně paní učitelka sama hraje.

Hypotéza 4:

- Více jak polovina učitelek v běžné mateřské škole, které byly osloveny, umí hrát na hudební nástroj.

Tato hypotéza byla potvrzena. Více jak 25 respondentek z mateřské školy odpovědělo, že umí hrát na nějaký hudební nástroj.

Na všechny stanovené hypotézy se dalo odpovědět, dotazníkové šetření bylo tedy úspěšné.

9 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké hudební nástroje se nejčastěji využívají v běžné mateřské škole, jak často a v jakých jednotlivých hudebních činnostech jsou tyto hudební nástroje využívány během školního týdne. Byly stanoveny 4 hypotézy, které si autorka dala za cíl potvrdit či vyvrátit a to pomocí dotazníkového šetření. V práci autorka srovnávala využívání nástrojové a reprodukované hudby v současné mateřské škole a snažila se zjistit, zda pedagogové ovládají hru na nějaký hudební nástroj.

V rámci případové studie byla prozkoumána mateřská škola, s níž má autorka osobní zkušenost. Tato škola, založená v roce 1977, nabízí kvalitní vzdělání pro předškolní děti, s důrazem na heterogenní třídy a specifický vzdělávací program inspirovaný Kurikulem podpory zdraví. Významným aspektem pedagogiky školy je hudební výchova, obohacená o autorčin zájem o hudbu. Tato studie poskytuje vhled do fungování moderní MŠ, která kombinuje tradiční a inovativní metody vzdělávání. Jednalo se o respondentky i z dřívějších let, autorka může tedy potvrdit, že hudební výchova je spjata s mateřskou školou od jejího fungování a stále se vyvíjí. Dotazníkové šetření se skládá ze 7 otázek, které byly položeny osobně formou papírového dotazníkového šetření 51 učitelkám z mateřské školy. Dotazníky jsou vyplněny anonymně, jedná se o otázky uzavřené i otevřené. První otázka se snažila zjistit, zda respondentky umějí hrát na nějaký hudební nástroj a 54 % odpovědělo, že ano, což je 26 respondentek z 51. U druhé otázky odpovědělo pouze 13 respondentek, že se hře na hudební nástroj věnovaly aktivně. I u třetí otázky odpověděly pouze respondentky, které umějí hrát na nějaký hudební nástroj. Otázka se jich ptala, která hudební nástroj využívají v mateřské škole nejvíce a nejčastěji odpovědí byla kytara. Klavír byl druhá nejčastější odpověď a poslední častá odpověď byla flétna. Kytara je nejčastěji využívána možná kvůli její velikosti, která je přijatelnější než klavír a kvůli své snadné přenositelnosti. Otázka číslo 4 se opět zaměřila na všechny respondentky, i na ty které neumějí hrát na žádný hudební nástroj. Otázka zněla, zda zapojují všechny děti do rytmické hry na hudební nástroje. 41 učitelk odpovědělo, že ano, a deset respondentek odpovědělo, že ne, a to především z toho důvodu, že děti ne vždy chtějí hrát společně s ostatními a proto je paní učitelky nenutí. Následující otázka se zaměřila na četnost reprodukované hudby v mateřské škole. U této otázky odpověděly respondentky nejčastěji, že reprodukovanou hudbu využívají 3x do týdne, to odpovědělo 28 respondentek, 20 respondentek odpovědělo, že využívají 2x do týdne a pouze tři odpověděly, že 4x do týdne. Jiné odpovědi respondentky nezvolily. Otázka číslo 6 se zaměřuje na vybavenost mateřské školy hudebními nástroji, kde se jednalo o otevřenou otázku. Paní učitelky měly napsat, jak jsou s vybaveností

spokojené a které nástroje mají k dispozici. Nejčastější odpovědí bylo, že jsou respondentky spokojeny s vybaveností, protože škola obsahuje několik základních hudebních nástrojů. Několik dalších učitelek odpovědělo, že hudební nástroje tolik nevyužívají, a byly by rády, kdyby se vybavenost ještě více zpestřila. Poslední otázka dotazníkového šetření se zaměřuje na hudební činnosti, při kterých se využívají hudební nástroje. Na tuto otázku odpovědělo všech 51 respondentek, což autorku zaujalo. Ptala se především respondentek, které neumějí hrát na žádný hudební nástroj, jak je tedy využívají. Respondentky uvedly, že i když neumějí hrát na nějaký nástroj, tak se alespoň snaží dětem předvést nějaké tóny či rytmy nebo když jsou s jinou paní učitelkou, která na nějaký hudební nástroj hrát umí.

Všechny stanovené hypotézy se povedlo vyvrátit či potvrdit, proto autorka bakalářské práce považuje dotazníkové šetření za úspěšné.

SEZNAM LITERATURY

1. BLAŽKOVÁ, Olga. Metodika výuky hudební výchovy na 2. stupni základních škol a středních školách z pohledu pedagogické praxe – náměty pro začínající učitele, Ostrava: Ostravská univerzita, 2010. ISBN 978-80-7368-893-6.
2. ČADA, František. Vývoj dětské schopnosti hudební. Praha: Vlastní náklad, 1914.
3. DANIEL, L. Metodika hudebníka výchovy, Ostrava: Montanex, 1992. ISBN 80-85300-98-2.
4. DRÁBEK, Václav. Stručný průvodce hudební psychologií, Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-161-3.
5. FRANĚK, Marek. Hudební psychologie. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0965-7.
6. HARTL, Pavel a Helen HARTLOVÁ, 2015. Psychologický slovník. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0873-0.
7. HAVEL, Jan. Pedagogická praxe v pregraduální přípravě učitelů. Brno: PdF MU, 2004. ISBN 80-210-3378-9.
8. HENDL, Jan. Kvantitativní výzkum. Praha: Portál. 2008. ISBN 978-80-262-0982-9.
9. HOLAS, Milan. Psychologie hudby v profesionální hudební výchově. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 1998. ISBN 80-85883-27-9.
10. HOLAS, Milan. Psychologie hudby v profesionální hudební výchově. 2. vyd. Nakladatelství Akademie múzických umění v Praze, 2013. ISBN 978-80-7331-262-6.
11. KODEJŠKA, Miloš. Hudební výchova dětí předškolního věku. Praha: Karolinum, 1991.
12. KOTKOVÁ, Eva. Rozvoj rytmických dovedností s využitím Orffova instrumentáře v mateřské škole. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra hudební výchovy, 2013.
13. KRUŽÍKOVÁ, Lenka a kol. Proměny hudební pedagogiky ve výzkumu a aplikacích. 2022. Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-6279-0.
14. LIŠKOVÁ, Marie. Zpíváme si sdětní. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0855-8.
15. LIŠKOVÁ, Marie. Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání. Praha: Raabe, 2006. ISBN 80-86307-26-3.
16. MODR, Antonín. Hudební nástroje. 6. vyd. Praha: Editio Supraphon, 1977.

17. POLEDŇÁK, Ivan. Proměny hudby v měnícím se světě. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007. ISBN 978-80-2441-8094.
18. SEDLÁK, František. Hudební vývoj dítěte. Praha: Supraphon, 1974. CNB 00046810.
19. SEDLÁK, František. Úvod do psychologie hudby I.: Hudební schopnosti a jejich rozvoj. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981.
20. SEDLÁK, František. Úvod do psychologie hudby II. Praha: SPN, 1986.
21. SEDLÁK, František. Psychologie hudebních schopnosti a dovedností. Praha: Editio Supraphon, 1989. ISBN 80-7058-073-9.
22. SEDLÁK, František a Hana VÁŇOVÁ. Hudební psychologie pro učitele. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2060-2.
23. NAGARI, Benjamin. *Music as Image: Analytical psychology and music in film*. Londýn: Routledge, 2016. ISBN 978-1-138-85325-6.

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 – Znalost hry na nástroj

Graf č. 2 – Aktivní hra na nástroj

Graf č. 3 – Nejvíce využívané nástroje

Graf č. 4 – Zapojení všech dětí

Graf č. 5 – Četnost reprodukované hudby

Graf č. 6 – Hudební činnosti

PŘÍLOHY

Dotazník

Vážené paní učitelky, učitelé,

ráda bych Vás požádala o vyplnění tohoto krátkého dotazníku. Jsem studentkou pedagogické fakulty UPOL oboru Učitelství pro mateřské školy. Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma Využití hudebních nástrojů v hudební výchově v MŠ, protože se domnívám, že je používání hudebních nástrojů nejen v dnešní době velmi důležité pro rozvoj předškolních dětí. V jednoduchých sedmi otázkách vyberete zakroužkováním, popřípadě napíšete otevřenou odpověď, která odpovídá Vaším zkušenostem. Tento dotazník je anonymní a nezabere Vám více než pět minut.

8. Umíte hrát na nějaký hudební nástroj?

- a) ano, jaký? _____
- b) ne

9. Věnoval/a jste se hudebnímu nástroji aktivně?

- a) čemu? _____
- b) ne

10. Který hudební nástroj v MŠ využíváte nejvíce?

- a) klavír
- b) kytara
- c) flétna
- d) jiný nástroj – uveďte který: _____

11. Zapojujete všechny děti do hry na rytmické hudební nástroje (Orffovy nástroje,...)

- a) ano
- b) ne, uveďte proč? _____

12. V kolika dnech školního týdne používáte reprodukovanou hudbu (nahrávky z rádia, telefonu, PC,..)?

0 1 2 3 4 5 dnů

13. Jaká je vybavenost hudebními a rytmickými nástroji ve Vaší MŠ?

14. Při jakých hudebních činnostech využíváte hudební nástroje?

- A. pěveckých
- B. hudebně pohybových
- C. poslechových
- D. instrumentálních
- E. jiných - uveďte: _____.

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku. Velice si vážím Vaší ochoty a času, který jste dotazníku věnovali.

Klára Chabinová